

न्यायिक समितिको

आर्थिक वर्ष २०८२/०८३ को

वार्षिक प्रतिवेदन

सुन्दरहरैँचा नगरपालिका
न्यायिक समितिको सचिवालय
विराटचौक, मोरङ
कोशी प्रदेश, नेपाल
२०८३ भाद्र ८

न्यायिक समितिका पदाधिकारीहरु

श्री अकली चौधरी
संयोजक

कैलाश बस्नेत
सदस्य

श्री रोशननाथ उप्रेती
सदस्य

कार्यकारी सारांश

नेपालको शासकीय संरचना संघात्मक व्यवस्था गरेपछिको तीन तहको सरकारमध्येको जनताको सबैभन्दा नजिकको सरकार स्थानीय सरकार हो । नेपालको संविधानले तीनै तहका सरकारले राज्य शक्तिको प्रयोग गर्ने गरी भएको व्यवस्था अनुरूप धारा २१७ ले स्थानीय स्तरमा विवाद तथा न्याय निरूपणका लागि स्थानीय तहमा तीन सदस्यीय न्यायिक समिति रहने व्यवस्था गरेको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को परिच्छेद ८ मा स्थानीय न्यायिक समितिको क्षेत्राधिकार समेत तोकेको छ । न्यायिक समितिबाट न्यायिक निरूपण गर्दा विवाद समाधानका वैकल्पिक उपायहरू अवलम्बन गर्दै जीत जीतको अवस्थामा पुर्‍याएर मेलमिलापको माध्ययमबाट न्यायिक कार्य सम्पादन गरी सरकारप्रति जनविश्वास कायम गर्दै सामाजिक सहिष्णुता, एकता प्रवर्द्धनका साथै न्यायलाई छिटो, छरितो, सरल, कम खर्चिलो गराउनुपर्ने मुख्य ध्येय स्थानीय न्यायिक समितिको व्यवस्थाको रहेको छ ।

नेपालको संविधान बमोजिम गठित न्यायिक समितिको कार्यसम्पादनका लागि स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले दिएको क्षेत्राधिकार बमोजिम न्यायिक कार्य सम्पादन गर्न सुन्दरहरैँचा नगरपालिकाले तीन सदस्यीय न्यायिक समिति गठन, न्यायिक समितिको (कार्यविधि सम्बन्धी) ऐन, २०७५ समेत जारी गरी सोही बमोजिम कार्यान्वयन भैरहेको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ५३(१) बमोजिम न्यायिक समितिबाट सम्पादित कार्यहरूको अभिलेखिकृत गरी वार्षिक प्रगति नगरसभामा पेश गर्ने उद्देश्यले यो प्रतिवेदन तयार गरिएको छ । न्यायिक कार्यका लागि आवश्यक जनशक्तिको कमी र न्याय सम्पादन सम्बन्धी पर्याप्त ज्ञान, सीप र अनुभवको अभावका बाबजुद गरिएका न्यायिक कार्यसम्पादनको पुनरावेदन हुदाँ समेत न्यायिक समितिले गरेका आदेश तथा फैसलाहरू सही ठहर्नु आफैमा सकारात्मक पक्ष रहेको महसुस न्यायिक समितिले गरेको छ ।

आगामी दिनमा स्थानीय तहमा हुने न्यायिक कार्यसम्पादनलाई अझ प्रभावकारी बनाउन न्यायिक समितिको क्षमता अभिवृद्धि तालिम, कानूनी जनशक्तिको व्यवस्था, वैज्ञानिक अभिलेखीकरण तथा व्यवस्थापन जस्ता पक्षको पर्याप्त व्यवस्था हुन सकेमा न्यायिक कार्यसम्पादनमा थप गुणस्तर आउने अपेक्षा समेत गर्दै यो प्रतिवेदन तयार गरिएको छ ।

विषयसूची

परिच्छेद एक: प्रारम्भिक	३
१.१ स्थानीय तहको संक्षिप्त परिचय.....	३
१.२ विद्यमान अवस्थाको समीक्षा.....	५
१.३ ऐतिहासिक पृष्ठभूमि र न्यायिक अधिकार	६
परिच्छेद दुई: समितिको कार्यसम्पादनका आधारहरू.....	<u>१०</u>
२.१ संस्थागत प्रबन्ध	१०
२.२ संगठनात्मक स्वरूप र जनशक्ति	१०
२.३ न्यायिक समितिको अधिकार क्षेत्र	१०
२.४ कार्यसम्पादन प्रक्रिया.....	१३
२.५ मेलमिलाप केन्द्र.....	१५
२.६ मेलमिलापकर्ताहरूको अद्यावधिक सूची.....	१६
परिच्छेद तीन: प्रगति विवरण	२१
३.१ विवाद दर्ताको विवरण.....	२१
३.२ न्यायिक समितिको बैठक	२९
३.३ अनुगमन तथा प्रतिवेदन.....	<u>३०</u>
३.४ न्यायिक समितिबाट भएका कामहरू.....	३१
३.४.१ मिलापत्र र निर्णय कार्यान्वयन.....	३२
३.४.२ अदालत पठाइएको विवादको विवरण.....	३२
परिच्छेद चार: निश्कर्ष र सुझाव	<u>३३</u>
४.१ निश्कर्ष.....	<u>३३</u>
४.२ सुझाव	<u>३३</u>

परिच्छेद एक: प्रारम्भिक

१.१ स्थानीय तहको संक्षिप्त परिचय

मोरङ जिल्लाको सदरमुकाम विराटनगर देखि करिब १० किलोमिटरको दुरीमा रहेको सुन्दरहरैँचा नगरपालिकाको पूर्वमा बेलबारी नगरपालिका, पश्चिममा सुनसरी जिल्ला, उत्तरमा केरावारी गाउँपालिका तथा दक्षिणमा ग्रामथाम गाउँपालिका सँग सिमाना जोडिएको छ । मिति २०७३ साल फाल्गुण २७ गतेको नेपाल सरकारको निर्णय बमोजिम यस नगरपालिकाको गठन भएको हो । कुनै बेला हरैँचा मोरङ जिल्लाको सदरमुकाम समेत रहेको भन्ने विश्वास गरीएकोमा हाल आएर सुन्दरदुलारी नगरपालिका र कोसीहरैँचा नगरपालिकाको सुखद समायोजनबाट सुन्दरहरैँचा नगरपालिकाको निर्माण भएको हो । मोरङ जिल्लामा नयाँ गठन भएका नगरपालिकाहरूमा धेरै सम्भावना बोकेको नगरपालिकाको रूपमा सुन्दरहरैँचा नगरपालिका त छुट्टै यसका अतिरिक्त सचेत राजनैतिक दल र उत्प्रेरीत नगरवासी समेत यो नगरपालिकाका दरिलो अनि दीगो विकासको श्रोतका रूपमा रहेका छन् । यस नगरपालिकामा १२ वटा वडा हरू रहेका छन् । अर्धसहरी क्षेत्रको रूपमा रहेको नगरपालिकामा आर्थिक गतिविधीका लागि पूर्वाञ्चलका मुख्य बजार मध्येकै एक बजार क्षेत्रको रूपमा रहेको सुन्दरहरैँचा व्यापार, उद्योग, कलकारखाना, प्राकृतिक स्रोत तथा सामाजिक महत्वका क्षेत्रहरू रहेका छन् । औषत पारिवारीक आम्दानीमा वैदेशिक रोजगारीको सबैभन्दा ठूलो हिस्सा रहेको छ र स्थानीय बासिन्दाको आम्दानीको अर्को मुख्य स्रोतको रूपमा व्यापार, कृषि तथा पशुपालन रहेको छ । परम्परागत प्रणालीको कृषि व्यवसायको विकल्प खोजिरहेका यहाँका बासिन्दा आधुनिक जीवनशैलीमा रमाउन थालेका छन् । स्थानीय जनशक्ति मजदुरी तथा अध्ययनका लागि विदेशिने क्रम अत्याधिक बढिरहेको छ । नगरपालिका भित्र रमणीय हसिना सिमसार, बुढीगंगाको किनारमा रहेको नयाँ वृन्द्रावन गौशाला, किचमगढी, बाधझोडा लयागत विभिन्न धार्मिक स्थल तथा अवलोकन गर्न लायक कृषि पशुपालन क्षेत्रले सबैलाई मनमोहक तुल्याउन सक्ने देखिन्छ । यस नगरक्षेत्र भएर बग्ने बुढीगंगा नदी र गछिया खोलाले यस नगरपालिकाको सिचाई र आम्दानीको स्रोतवृद्धिका लागि सहयोग पुर्याएका छन् । यस नगरपालिकाको मध्यभागमा पर्ने विश्वविधालय क्षेत्र लगायतका स्थानहरू उत्तिकै रूपमा विकसित बजारमा परिणत हुदैँ गएका छन् ।

विकासका प्रशस्त सम्भावनाहरू बोकेको यस नगरपालिका आफुलाई पूर्ण खोप युक्त नगरपालिकाको रूपमा घोषणा गर्न सफल भएको र खुल्ला दिशामुक्त नगरपालिका घोषणा हुने अन्तिम चरणमा पुगेको साथै वातावरण मैत्री, बालमैत्री र पूर्ण साक्षर नगरपालिका हुने गन्तव्यतर्फ अघि बढिरहेको छ । यस नगरपालिकामा आधारभूत देखि उच्च शिक्षा सम्म प्रदान गर्ने शैषिक संस्था उल्लेख्य मात्रामा रहेका छन् । उध्ययनका लागि यस नगरपालिकाका शैक्षिक संस्थाहरूमा स्थानीय विधार्थीका अलावा अन्य छिमेकी गा.वि.स/नगरपालिका तथा जिल्लाबाट समेत आउने गरेका छन् । यस नगरपालिकाका बासिन्दालाई माग बमोजिमको खानेपानी उपलब्ध भइरहेको छैन ।

नगरपालिकाको अधिकांश भू-भागबाट आन्तरिक तथा बाह्य बसाइसराईको क्रम तिब्ररूपमा बढिरहेको हुदाँ ती स्थानमा व्यवस्थित नगर योजना बनाएर बाटो, खानेपानी, ढल निकास इत्यादीको समयमै विकास गर्नुपर्ने चुनौती रहेको छ । यस नगरमा साना ठूला गरी करिब एक दर्जन भन्दा बढी प्राकृतिक ताल तलैया रहेको छ । सुन्दरहरैँचा नगरपालिकाको जलवायुको आधारमा बसोबासको लागि तराईका अन्य नगरहरूमध्ये उपयुक्त मानिएको छ । ग्रामिण क्षेत्रको सडकहरूको सञ्जाल समेत विकास भइसकेको र शिक्षा, स्वास्थ्य जस्ता सुविधाहरू समेत अन्य नगरहरूको दाँजोमा सुलभ रहेको सन्दर्भमा नगरका सहरी क्षेत्रको वरपरमात्र नभई ग्रामीण क्षेत्रमा समेत बस्ती एवम् बस्ती श्रृंखलाहरूको विकास तिब्ररूपमा भइरहेको छ । हुलाक, टेलीफोन, स्वास्थ्यचौकी र विधालयको पहुँचका साथसाथै आन्तरिक बस सेवाको सुगम यातायात सुविधा हुनाले पनि ग्रामिण बस्ती विकासका लागि योगदान पुर्याइ रहेको पाइन्छ । स्थानीय निकायमा जनप्रतिनिधिको अभाव, योजनाबद्ध विकास कार्यान्वयनमा कठिनाई तथा आवश्यक आर्थिक व्यवस्थापनमा कठिनाई हुनुले यस नगरपालिका क्षेत्रको अपेक्षित विकास हुन सकिरहेको देखिदैन ।

अन्त्यमा स्थानीय तहको रूपमा कार्यरत यस नगरपालिकाले नगरवासिहरूमा आफ्ना सेवाहरू सर्वसुलभ र छिटो, छरितो रूपमा उपलब्ध गराउनुका साथै स्वच्छ र सफा खानेपानिको सुविधा उपलब्ध गराउने, प्रत्येक वडाहरूबाट बजार आउन जान यातायात चलन सक्ने किसिमले कच्ची सडकहरूलाई क्रमशः ग्राभेल, कालोपत्रे गर्ने । महिला, जनजाती तथा पिछडिएका वर्ग र समुदायहरूमा सामाजिक सेवा उपलब्ध गराउन पूर्वधारहरूको स्थापना गराउन सहयोग गर्ने, उन्नत कृषि प्रणाली, सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिलाई कृषिशिल पार्ने तथा सो सम्बन्धित जनचेतना जगाउने खालका कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने गराउने, वृक्षारोपण गर्ने गराउने तथा वातावरणिय सन्तुलन कायम राख्ने कार्यमा सहयोग पुर्याउने, सुव्यवस्थित बसोबासको व्यवस्था तथा सहरी सरसफाई, ल्याण्डफिल्ड साईट, पशुबधशाला, व्यवस्थित बसपार्क तथा रंगशाला, कालोपत्रे तथा ढल निकासको कार्यक्रमहरूलाई प्राथमिकता दिने र चरणबद्ध रूपमा सहरी पूर्वाधार सिर्जना गर्दै जाने, महिला तथा पिछडिएका जनजातीमा स्वरोजगारको अवस्था सिर्जना गर्ने विभिन्न सिपमुलक तालिमको माध्यमबाट सहयोग उपलब्ध गराउने, ग्रामिण ईलाकामा बसोबास गर्ने नगरबासीहरूका न्युनतम आधारभुत आवश्यकता पुरा गर्न नगरक्षेत्रमा बसोबास गर्ने निरक्षरहरूलाई साक्षर बनाउने, प्राकृतिक सौन्दर्य र सांस्कृतिक धरोहरको संरक्षण र सम्बद्धनका साथै पर्यटकिय महत्वलाई उजागर गर्ने लक्ष्य लिई आफ्नो श्रोत र साधनले भ्याए सम्म अविरल गतिमा अगाडि बढाउनको लागि यहाँका सचेत नागरीक, नगरपालिकाको सुन्दर भविष्यप्रति एक मत हुने राजनैतिक दल, नगरपालिकालाई चिनाउन अहम भुमिका खेल्ने पत्रकार, उत्साहित करदाता, उत्प्रेरीत अनि लगनशिल कर्मचारीहरूनै यस नगरपालिकाको परिचयलाई स्थापित गराउने मुल आधार हुन भन्दा अतियुक्ति नहोला ।

१.२ विद्यमान अवस्थाको समीक्षा

नेपालको संविधानले स्थानीय तहलाई न्यायिक अधिकार समेत दिइसकेको अवस्थामा सुन्दरहरैँचा नगरपालिकाको न्यायिक समितिले कार्यसम्पादनका क्रममा विद्यमान अवस्थाको समीक्षा गर्दा सुधार गर्नुपर्ने पक्ष, सबल पक्ष, चुनौति र अवसरहरूलाई देहाय बमोजिम उल्लेख गरिएको छ ।

सुधार गर्नुपर्ने पक्ष

- न्यायिक कार्य सम्पादन नियमित सेवा प्रवाह भन्दा विशिष्ट खालको भएकाले सर्वप्रथम निर्वाचित पदाधिकारीहरूलाई निरन्तर व्यवसायिक तालिमको व्यवस्था गर्ने,
- न्यायिक कार्य सम्पादनका लागि आवश्यक कर्मचारी विकल्पसहितको छुट्टै व्यवस्था आवश्यक देखिन्छ,
- संस्थागत संयन्त्र र संस्थागत सक्षमता विकासका लागि विशेष जोड दिन आवश्यक छ,
- स्थानीय तहमा हुने न्यायिक निरूपण कार्य मेलमिलाप प्रकृतिको हुने भएकाले छिटोछरितो र सर्वसुलभ बनाउनेतर्फ विशेष जोड दिनुपर्छ,
- स्थानीय न्यायिक समितिप्रति स्थानीयबासीको विश्वास अभिवृद्धि हुने खालका कार्यक्रममा जोड दिनुपर्छ ।

सबल पक्ष

- विगतमा स्थानीय भद्रभलाङ्गीद्वारा छिनोफानो हुने परिपाटीले गर्दा स्थानीयस्तरको न्यायिक समितिमा मुद्दा आई छलफल हुन सहज ।
- सदियौँदेखि एकतावद्ध समाजको संरचना भएकाले मुद्दामा हारजित भन्दा पनि मेलमिलापबाटै समस्या समाधान गर्ने चाहना दुवै पक्षबाट देखिने गरेको ।
- मेलमिलाप समितिको कार्यसम्पादनका लागि आवश्यक ऐन, कानून, फर्म फर्म्याटको व्यवस्था भएको ।

चुनौती

- अभिलेख व्यवस्थापक तथा कानुनी सल्लाहाकार नभएको ।
- ठाडो निवेदनहरू अधिकांश आउने हुदाँ फिरादपत्र लेखेर ल्याउनु भन्दा बाहिर लेखनदासले मनपरी रकम लिएर लेखे गरेको ।
- लेनदेन सम्बन्धी विवाद धेरै आउने तर उक्त विवादको प्रमाण कुनै पनि पेश नगर्ने ।
- न्यायिक समितिका लागि छुट्टै अमिन कर्मचारीलाई जिम्मेवारी तोकिनु पर्ने ।
- न्यायिक समितिबाट भएका निर्णयहरू कार्यान्वयनको अवस्था फितलो रहेको
- पक्षहरू वडा तथा न्यायिक समितिको छलफलमा उपस्थित नहुने ।
- तारेख तथा पेशीमा पक्षहरू उपस्थित नहुने ।

- अधिकांश प्रतिवादीले प्रतिउत्तर नखाप्ने ।
- जनप्रतिनिधिले नै बडामा विवाद हेर्ने गरेको र मिलापत्र गर्ने गरेको ।
- न्यायिक समितिको सचिवालय, उप-प्रमुखको सचिवालय एउटै कोठामा भएका कारण विवादका पक्षहरू समस्या खुलेर राख्न नसक्ने ।
- राजनैतिक दलमा आवद्ध व्यक्तिहरू मेलमिलापकर्ताको रूपमा सूचीकृत रहेको

अवसर

- जनताको सबैभन्दा नजिकको सरकार भएकाले स्थानीय न्यायिक समिति अदालती प्रक्रियाभित्र नरहे पनि न्यायिक निरूपणको प्रक्रियाको महत्वपूर्ण अङ्ग हुने भएकाले न्यायिक निरूपणको सुरुवाती अभ्यास गर्न,
- सदियौँदेखि एकतामा बाँधिएको समाज पछिल्लो समय विभिन्न कारण, साना साना मतभेदका कारणसमेत विभाजित अवस्थामा जान लागेको अवस्थामा मेलमिलापमार्फत एकतामा बाँध्न,
- न्यायिक समितिबाट भएको फैसलामाथि जिल्ला अदालतमा पुनरावेदन समेत लाग्ने भएकाले गम्भीर किसिमको मुद्दामा मेलमिलाप नगराई पीडितलाई न्याय दिलाउन,
- मूलप्रवाहिकरणभन्दा बाहिर रहेका, निमुखा, कमजोर वर्गको वकालत, पहलकदमीमार्फत न्यायपूर्ण समाज निर्माण गर्न,
- स्थानीय तहबाट हुने न्यायिक निरूपणको प्रकृति मेलमिलापमा जोड दिइएकाले एक पक्ष हार्ने र अर्को पक्षले जित्ने अवस्था कम हुने भएकाले न्यायिक समितिप्रतिको विश्वास आर्जन गर्न सकिने ।

१.३ ऐतिहासिक पृष्ठभूमि र न्यायिक अधिकार

नेपालको शासन प्रणाली एकात्मक हुँदा पनि हाल यस नगरपालिका भित्र पर्ने विभिन्न गाउँ वस्ती टोलहरूमा अहिलेकै स्थानीय तहको सरकारसँग मिल्दोजुल्दो प्रकृतिको संरचना थिए । खरदरी समिति, गाउँ समिति, वन समिति जस्ता नामले चिनिने संरचनाले समाज व्यवस्थापनका लागि शासन र न्यायको भूमिका निर्वाह गर्थे । भद्रभलादमी र पञ्चभलादमीमार्फत पीडितलाई न्याय दिलाई मेलमिलापको माध्यमबाट न्याय सम्पादन गरिन्थ्यो । यसप्रकार स्थानीयस्तरमा न्याय सम्पादन अभ्यास स्थानीय तह गठन भएपछि एकैपटक आएको होइन । नेपालकै सन्दर्भमा भन्ने हो भने स्थानीयस्तरमा न्यायिक अधिकारसम्बन्धी पृष्ठभूमि केलाउँदा स्थानीय शासनको विकासक्रम र संवैधानिक विकासक्रमको पृष्ठभूमिबाट प्रस्तुत गर्न सकिन्छ ।

(क)स्थानीय शासनको विकासक्रम र न्यायिक अधिकार

- अ) **गोपाल वंश:** इतिहासका अनुसार नेपालमा आज भन्दा करिब ३००० वर्षपहिले गोपाल वंश ५२५ वर्ष शासन गरेका थिए । त्यतिबेला स्थानीय स्तरमा जेठाबाठाले गाउँ टोलमा थिति बसाल्ने, पारिवारिक विवाद मिलाउने र गाउँ टोलमा नेतृत्वदायी भूमिका निर्वाह गर्दथे भन्ने पाइन्छ ।
- आ) **महिषपाल वंश:** गोपाल वंशपछि महिषपाल वंशले करिब १०० वर्ष शासन गरे भन्ने इतिहासविद्को कथन छ । त्यसबेलाको शासन व्यवस्था बारे स्पष्टता नपाइएकोले गाउँघरमा सम्पत्ति सम्बन्धी तथा पारिवारिक विवाद वा केही आपसी झगडा मिलाउन स्थानीय ज्येष्ठहरूको भूमिका रहन्थ्यो भन्ने ऐतिहासिक श्रुति पाइन्छ ।
- इ) **किराँत काल:** झण्डै २००० वर्ष शासन गरेको भनिएको किराँत कालमा केन्द्रीय शासन र स्थानीय शासनको अवधारणा विकास भएको पाइन्छ । स्थानीय तहलाई थुम र पाञ्चाली दुई तहमा विभाजन गरिएको थियो । गाउँगाउँमा एक एकवटा विचारी र मुखिया छानी उसले नियानिसाप गर्ने, दाजुभाईको मुद्दा पान्तम्याङ(हाकिम)ले छिन्ने व्यवस्था मुन्धुममा गरिएको थियो । ठूला दण्ड सजाय दिने अधिकार राजालाई र स्थानीय कर संकलन, कुलो, झै-झगडा मिलाउने जिम्मेवारी पाञ्चालीलाई दिइएको पाइन्छ ।
- ई) **लिच्छवी काल:** लिच्छवी कालमा सबैभन्दा तल्लो तहको शासन व्यवस्थाको रूपमा ग्राम शासन थियो । ग्राम शासनलाई पनि द्रड, तल र ग्राम गरी तीन तहमा विभाजन गरिएको थियो । त्यसबेला स्थानीय न्याय सम्पादन गर्न पाञ्चाली नामक पाँच जना स्थानीय भलादमीहरूको सभा थियो । जसको मुख्य काम आफ्नो ईलाकाभित्रको झगडा छिनोफानो गर्ने, जनताको हितका लागि कुलो पानीको व्यवस्था गर्ने, पाटीपौवा बनाउने र संरक्षण गर्ने थियो । पाञ्चालीले छिन्न नसकेको मुद्दा मात्र मात्र अन्तिम निर्णयका लागि माथिल्लो तहमा जाने व्यवस्था थियो ।
- उ) **मल्ल काल:** मल्लकालमा सानातिना झैझगडा तथा विवादहरू पञ्चहरूले नै मिलाउँथे । पञ्चायतले निर्णय दिन नसके वा दिइएको निर्णयमा चित्त नबुझे राजाकहाँ उजुर गर्न पाउने व्यवस्था थियो । स्थानीय प्रशासन इकाइलाई भुक्ति, विषय र ग्राम गरी तीन समूहमा विभाजन गरिएको थियो । ग्राम प्रशासन हेर्ने जिम्मा पाँच जनाको समूह भएको पञ्चकचहरीको प्रमुखलाई पञ्च थकाली भनिन्थ्यो । यसले न्यायपालिका र कार्यपालिका सम्बन्धि दुवै काम हेर्ने गर्दथ्यो ।

स्थानीय प्रशासनको कार्य कर संकलन, बाटो, कुलो, कुवा, धारा, पाटी, पौवा, मन्दिर निर्माण र स्थानीय झ झगडा मेलमिलाप गराउनु थियो।

ऊ) **शाहकाल:** पहिला पहिला सबै मुद्दा मामिलाको सुनुवाई केन्द्रमै हुने गरेकाले यो प्रथा बढी खर्चिलो र समय लाग्ने ठहर गरी राजा द्रव्य शाहले सानातिना मुद्दा ग्रामीणस्तरमै पञ्चहरुले छिन्न सक्ने व्यवस्था मिलाएका थिए । यसप्रकार शाहकालमा पनि मल्लकालको पञ्चायत/पञ्चकचहरीले निरन्तरता पाएको देखिन्छ। तल्लो तहका मुद्दा थानी, मुखिया, कचहरीले हेरी फैसला दिन्थे । फैसलामा चित्त नबुझेमा विचारी र धर्माधिकारी रहेको अदालतमा र त्यसमा पनि न्याय नपाएमा स्थानीय प्रशासनको कचहरी र गौँडाबाट न्याय दिइन्थ्यो । त्यसमा पनि चित्त नबुझेमा राजासमक्ष उजुरी गर्न पाउने व्यवस्था थियो र राजा स्वयंले राजसभामार्फत न्याय दिन्थे ।

अ) **राणाकाल:** राणाकालमा शासनको केन्द्रिकरणले प्राचिनकालको पञ्चायत पाञ्चाली लोप भयो। यद्यपी देशको प्रशासन केन्द्रबाट मात्र सञ्चालन गर्न सम्भव नभएकाले स्थानीय स्तरमा प्रशासन संचालन गर्न पहाड बन्दोवस्त गोश्वारा, बन्दोवस्त गोश्वारा, पाठशाला बन्दोवस्त अड्डा, माल अड्डा, ठाना जस्ता विकेन्द्रिकृत ईकाईहरु गठन गरिएका थिए। स्थानिय प्रशासनमा द्वारे, उमराओ, नौसिन्दा, चौधरी, नाईके, मुखिया, अमाली, थरी, जेठाबुढा, फौजदार जस्ता पदहरु राखिएका थिए ।

यसप्रकार नेपालमा राज्य व्यवस्थाको प्रारम्भसँगै स्थानीय शासन व्यवस्थित हुदै आएको र स्थानीय मामिला सम्बन्धमा जिम्मेवार हुदै आएको भन्न सकिन्छ ।

(ख) संवैधानिक विकासक्रम र न्यायिक अधिकार

नेपालमा संवैधानिक विकासक्रमको पृष्ठभूमिबाट हेर्दा स्थानीयस्तरको न्यायसम्पादनको संस्थागत, कानूनी तथा संरचनागत व्यवस्था भएको पाइन्छ । नेपालको पहिलो जारी संविधान नेपाल सरकार वैधानिक कानून, २००४ देखि हाल कार्यान्वयनमा रहेको नेपालको संविधानसम्म आइपुग्दासम्म भएको स्थानीयस्तरको न्यायिक अधिकार सम्बन्धी व्यवस्थालाई देहाय बमोजिम प्रस्तुत गर्न सकिन्छ:

अ) **नेपाल सरकार वैधानिक कानून, २००४:** स्थानीयस्तरमा न्याय सम्पादनको संस्थागत व्यवस्था नेपाल सरकार वैधानिक कानून, २००४ को धार ४८ मा उल्लेख भएको पाइन्छ जसमा “ईन्साफ शीघ्र र सुलभ हिसाबसँग दिइने प्रबन्ध हुनेछ। शुरुका देवानी र फौजदारी मुद्दाहरु ऐन र नियमले तोकिने बन्देज र रेखदेखमा रही ग्राम पञ्चायतहरुले गर्नेछन्” भन्ने उल्लेख भएको पाइन्छ।

- आ) नेपालको अन्तरिम शासन विधान, २००७ को धारा ६ मा ग्राम पञ्चायतको व्यवस्था गरी ग्राम पञ्चायतलाई स्थानीय शासन संस्थाको रूपमा मान्यता दिई आवश्यक अधिकार दिने व्यवस्था गरेको पाइन्छ।
- इ) नेपाल अधिराज्यको संविधान, २०१५ मा स्थानीय शासन सम्बन्धी कुनै पनि संस्थागत व्यवस्था भएको पाइदैन।
- ई) नेपालको संविधान, २०१९ को भाग ८ धारा ३० र ३१ मा गाउँ पञ्चायत र नगरपञ्चायतको व्यवस्था गरियो। जसमा गाउँ र नगर पञ्चायतको काम, कर्तव्य र अधिकार कानूनद्वारा व्यवस्थित हुने उल्लेख गरिएको थियो। यसमा भएका समय समयका सुधार र संशोधनबाट स्थानीय तहमा गाउँ र नगर पञ्चायतलाई स्थानीयस्तरका कुलो, पैनी, बाँध, साँघो सीमाना, लेनदेन, कुटपिट आदि मुद्दाहरूको सुनुवाई गर्ने अधिकार दिएको पाइन्छ।
- उ) नेपाल अधिराज्यको संविधान २०४८: नेपालमा प्रजातन्त्रको पुनर्स्थापना पश्चात जारी भएको नेपाल अधिराज्यको संविधान, २०४७ मा विकेन्द्रिकरण र स्थानीय निकाय सम्बन्धी अवधारणालाई आत्मसात गरिएको थियो। साथै, स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ को दफा ३० र १०१ मा न्याय निरूपण सम्बन्धी व्यवस्था गरिएको भए पनि राजपत्रमा सूचना प्रकाशित नहुँदा कार्यान्वयन हुन सकेन।
- ऊ) नेपालको अन्तरिम संविधान २०६३ को धारा १३९ (१) मा स्थानीयस्तर देखि नै जनताको सार्वभौमसत्ताको प्रयोग गर्न अनुकूलको वातावरण बनाई लोकतन्त्रको स्थानीयस्तर देखि नै संस्थागत विकास, अधिकार निक्षेपण र विकेन्द्रिकरणको आधारमा स्थानीय स्वायत्त शासनका व्यवस्था गरेको पाइन्छ।
- ऋ) नेपालको संविधान: २०७३ असोज ३ गते जारी नेपालको संविधानको धारा २१७ मा न्यायिक समितिको व्यवस्था गरेको छ। संविधानतः न्यायिक समितिले स्थानीयस्तरका विवाद तथा मुद्दाहरूलाई सुरु कारबाही गरी मेलमिलापको माध्यमबाट निरूपण गर्न सक्ने व्यवस्था गरेको छ।

परिच्छेद दुई: समितिको कार्यसम्पादनका आधारहरू

२.१ संस्थागत प्रबन्ध

कानून बमोजिम आफ्नो अधिकारक्षेत्र भित्रका विवाद निरूपण गर्न सुन्दरहरैँचा नगरपालिकामा नेपालको संविधानको धारा २१७ बमोजिम देहाय बमोजिमको तीन सदस्यीय न्यायिक समितिको गठन भएको छ ।

उप-प्रमुख श्री अकली चौधरी	-	संयोजक
वडा अध्यक्ष श्री कैलाश बस्नेत	-	सदस्य
वडा सदस्य श्री रोशननाथ उप्रेती	-	सदस्य

साथै न्यायिक समिति तथा मेलमिलाप केन्द्रले गरेको फैसला तथा मिलापत्र कार्यान्वयनका लागि न्यायिक समितिको फैसला तथा मिलापत्र कार्यान्वयन ऐन, २०८१ को परिच्छेद-२ दफा (३) बमोजिम तपसिल बमोजिमको ३ सदस्य फैसला कार्यान्वयन समिति समेत गठन भएको छ ।

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत - संयोजक

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले तोकेको अधिकृतस्तरको २ जना कर्मचारी - सदस्य

२.२ संगठनात्मक स्वरूप र जनशक्ति

सुन्दरहरैँचा नगरपालिकाले नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ४८ बमोजिम न्यायिक समितिले आफ्नो कार्यसम्पादनका लागि तपसिल बमोजिमका ऐन तथा कार्यविधिहरू जारी गरेको छ ।

क) न्यायिक समितिले उजुरीको कारबाही किनारा गर्दा अपनाउनुपर्ने कार्यविधि सम्बन्धी ऐन, २०८१

ख) न्यायिक समितिको फैसला तथा मिलापत्र कार्यान्वयन ऐन, २०८१

ग) मेलमिलाप केन्द्र सञ्चालन सम्बन्धी कार्यविधि, २०८०

२.३ न्यायिक समितिको अधिकार क्षेत्र

नेपालको संविधानको धारा २१७ बमोजिम गठन हुने स्थानीय न्यायिक समितिलाई स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ४७ बमोजिम देहायका विवादको निरूपण गर्ने अधिकार हुनेछ भन्ने व्यवस्था गरेको छ ।

(क) आलीधुर, बाँध पैनी, कुलो वा पानीघाटको बाँडफाँड तथा उपयोग,

(ख) अर्काको बाली नोक्सानी गरेको,

(ग) चरन, घाँस, दाउरा,

- (घ) ज्याला मजुरी नदिएको,
- (ङ) घरपालुवा पशुपक्षी हराएको वा पाएको,
- (च) जेष्ठ नागरिकको पालनपोषण तथा हेरचाह नगरेको,
- (छ) नाबालक छोरा छोरी वा पति—पत्नीलाई इज्जत आमद अनुसार खान लाउन वा शिक्षा दीक्षा नदिएको
- (ज) वार्षिक पच्चीस लाख रुपैयाँसम्मको बिगो भएको घर बहाल र घर बहाल सुविधा,
- (झ) अन्य व्यक्तिको घर, जग्गा वा सम्पतिलाई असर पर्ने गरी रुख बिरुवा लगाएको,
- (ञ) आफ्नो घर वा बलेसीबाट अर्काको घर, जग्गा वा सार्वजनिक बाटोमा पानी झारेको,
- (ट) सधियारको जग्गा तर्फ झ्याल राखी घर बनाउनु पर्दा कानून बमोजिम छोड्नु पर्ने परिमाणको जग्गा नछोडी बनाएको,
- (ठ) कसैको हक वा स्वामित्वमा भए पनि परापूर्वदिखि सार्वजनिक रूपमा प्रयोग हुदै आएको बाटो, वस्तुभाउ निकाल्ने निकास, वस्तुभाउ चराउने चौर, कुलो, नहर, पोखरी, पाटी पौवा, अन्त्यष्टि स्थल, धार्मिक स्थल वा अन्य कुनै सार्वजनिक स्थलको उपयोग गर्न नदिएको वा बाधा पुऱ्याएको,
- (ड) सङ्घीय वा प्रदेश कानूनले स्थानीय तहबाट निरूपण हुने भनी तोकेका अन्य विवाद ।

(२) न्यायिक समितिलाई देहायका विवादहरूमा मेलमिलापको माध्यमबाट मात्र विवादको निरूपण गर्ने अधिकार हुनेछः—

- (क) सरकारी, सार्वजनिक वा सामुदायिक बाहेक एकाको हकको जग्गा अर्कोले चापी, मिची वा घुसाई खाएको,
- (ख) सरकारी, सार्वजनिक वा सामुदायिक बाहेक आफ्नो हक नपुग्ने अरुको जग्गामा घर वा कुनै संरचना बनाएको,
- (ग) पति—पत्नीबीचको सम्बन्ध विच्छेद,
- (घ) अड्भङ्ग बाहेकको बढीमा एक वर्षसम्म कैद हुन सक्ने कुटपिट,
- (ङ) गाली बेइज्जती,
- (च) लुटपिट,
- (छ) पशुपक्षी छाडा छाडेको वा पशुपक्षी राख्दा वा पाल्दा लापरबाही गरी अरुलाई असर पारेको,
- (ज) अरुको आवासमा अनधिकृत प्रवेश गरेको,
- (झ) अर्काको हक भोगमा रहेको जग्गा आबाद वा भोग चलन गरेको,
- (ञ) ध्वनी प्रदुषण गरी वा फोहोरमैला फ्याकी छिमेकीलाई असर पुऱ्याएको,

(ट) प्रचलित कानून बमोजिम मेलमिलाप हुन सक्ने व्यक्ति बादी भई दायर हुने अन्य देवानी र एक वर्षसम्म कैद हुन सक्ने फौजदारी विवाद ।

(३) उपदफा (२) बमोजिमको विवादको सम्बन्धमा पक्षले चाहेमा सिधै अदालतमा मुद्दा दायर गर्न बाधा परेको मानिने छैन ।

(४) यस दफामा उल्लिखित विवादमा प्रचलित कानूनमा मुद्दा हेर्ने निकाय समक्ष निवेदन दिने कुनै हदम्याद तोकिएकोमा सोही म्यादभित्र र कुनै हदम्याद नतोकिएकोमा त्यस्तो कार्य भएको भए गरेको मितिले पैतीस दिनभित्र न्यायिक समिति समक्ष निवेदन दिनुपर्नेछ ।

स्पष्टीकरण: यस परिच्छेदको प्रयोजनका लागि निवेदन भन्नाले उजुरी वा फिरादलाई समेत जनाउँछ ।

४८. अधिकारक्षेत्रको प्रयोग: (१) न्यायिक समितिको अधिकारक्षेत्रको प्रयोग न्यायिक समितिको संयोजक र सदस्यहरूले सामूहिक रूपले गर्नेछन् र बहुमतको राय न्यायिक समितिको निर्णय मानिनेछ ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि न्यायिक समितिको संयोजक र अर्को एक जना सदस्यको उपस्थिति भएमा विवादको कारबाही र किनारा गर्न सकिनेछ ।

(३) न्यायिक समितिको संयोजक बाहेक अरु दुई जना सदस्यको उपस्थिति भएमा विवादको किनारा गर्न बाहेक अरु कारबाही गर्न सकिनेछ ।

(४) कुनै कारणले संयोजकको पद रिक्त भएमा न्यायिक समितिमा रहेका अन्य दुई जना सदस्यको सर्वसम्मतिमा विवादको कारबाही र किनारा गर्न सकिनेछ ।

(५) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कुनै विवादको सम्बन्धमा न्यायिक समितिको संयोजक वा कुनै सदस्यको निजी सरोकार वा स्वार्थ गासिएको वा त्यस्तो संयोजक वा सदस्यको नाताभित्रका व्यक्ति विवादको पक्ष भएमा निजबाट सो विवादको कारबाही र किनारा हुन सक्ने छैन ।

(६) उपदफा (५) बमोजिम कुनै संयोजक वा सदस्यले हेर्न नमिल्ने विवादको हकमा त्यस्तो संयोजक वा सदस्य बाहेकका अन्य सदस्यले विवादको कारबाही र किनारा गर्न सक्नेछन् । संयोजक र सबै सदस्यले त्यस्तो विवादको कारबाही र किनारा गर्न नमिल्ने भएमा सम्बन्धित सभाले तीन जना सदस्यलाई सो विवादको मात्र कारबाही र किनारा गर्ने गरी तोक्नु पर्नेछ ।

(७) उपदफा (६) बमोजिमको विवादको कारबाही र किनारा गर्दा तीन जना सदस्यमध्येको जेष्ठ सदस्यले न्यायिक समितिको संयोजक भई काम गर्नेछ ।

सुन्दरहरैँचा नगरपालिकाको नगरसभाबाट जारी गरेको न्यायिक समितिले उजुरीको कारबाही किनारा गर्दा अपनाउनुपर्ने कार्यविधि सम्बन्धी ऐन, २०८१ को परिच्छेद-२ मा समितिको अधिकारक्षेत्र सम्बन्धी व्यवस्था गरेको छ ।

२.४ कार्यसम्पादन प्रक्रिया

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ४९ देखि ५३ सम्म स्थानीय न्यायिक समितिले देहाय बमोजिम कार्यसम्पादन गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छः

(१) न्यायिक समितिले आफू समक्ष पेश भएको विवादको निवेदन दर्ता गरी दर्ताको निस्सा सम्बन्धित पक्षलाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

(२) न्यायिक समितिले आफू समक्ष पेश भएको विवादको निवेदनको कारबाही र किनारा गर्दा सम्भव भएसम्म मेलमिलाप गर्न प्रोत्साहित गरी दुवै पक्षको सहमतिमा मिलापत्र गराउनु पर्नेछ । पक्षहरूबिच मिलापत्र हुन नसकेमा दफा ४७ को उपदफा (१) मा उल्लिखित विवादमा न्यायिक समितिले कानून बमोजिम विवादको कारबाही र किनारा गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम मिलापत्र गराउँदा न्यायिक समितिले आफूले सूचीकृत गरेको मेलमिलापकर्ताबाट गराउनु पर्नेछ ।

(४) न्यायिक समितिले दफा ४७ को उपदफा (२) मा उल्लिखित विवादमा प्रतिवादी उपस्थित भएको मितिले तीन महिनाभित्र मेलमिलापको माध्यमबाट टुङ्ग्याउनु पर्नेछ । सो अवधिभित्र मेलमिलाप हुन नसकेमा सोही व्यहोरा उल्लेख गरी पक्षलाई अदालत जान सुनाई विवाद र सोसँग सम्बन्धित मिसिल कागज र प्रमाण समेत सम्बन्धित अदालतमा पठाइदिनु पर्नेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम पक्ष हाजिर हुन आएमा सम्बन्धित अदालतले प्रचलित कानून बमोजिम सो मुद्दाको कारबाही र किनारा गर्नु पर्नेछ ।

(६) न्यायिक समितिले आफू समक्ष परेको विवादमा बादीले प्रतिवादीको नाममा कुनै बैंक, कम्पनी, वित्तीय संस्था वा अन्य कुनै निकायमा रहेको खाता, निक्षेप वा प्रतिवादीले पाउने कुनै रकम यथास्थितिमा राखी कसैलाई भुक्तानी नगर्न नगराउन वा प्रतिवादीको हक भोगको कुनै

अचल सम्पति कसैलाई कुनै पनि व्यहोराले हक हस्तान्तरण गर्नबाट रोक्का गर्नको लागि निवेदन दिएकोमा न्यायिक समितिले प्रारम्भिक जाचबुझबाट सो बमोजिम गर्न उपयुक्त देखेमा अवधि तोकी रोक्काको लागि सम्बन्धित निकायमा लेखी पठाउन सक्नेछ र त्यसरी लेखी पठाएकोमा सो बमोजिम रोक्का गरी त्यसको जानकारी न्यायिक समितिलाई दिनु पर्नेछ ।

(७) उपदफा (६) बमोजिम रोक्का भएकोमा प्रतिवादीले त्यस्तो रोक्का फुकुवा गर्नको लागि न्यायिक समिति समक्ष निवेदन दिएमा सो समितिले त्यस्तो निवेदन बमोजिम रोक्का फुकुवा गर्न मनासिब देखेमा रोक्का फुकुवाको लागि सम्बन्धित निकायमा लेखी पठाउन सक्नेछ र त्यसरी लेखी पठाएकोमा सो बमोजिम रोक्का फुकुवा गरी त्यसको जानकारी न्यायिक समितिलाई दिनु पर्नेछ ।

(८) दफा ४७ बमोजिम न्यायिक समितिले अधिकारक्षेत्र प्रयोग गर्दा पति पत्नी बिचको वा जेष्ठ नागरिकको संरक्षण सम्बन्धी विवादमा पीडित, निजको नाबालक सन्तान वा निजसँग आश्रित अन्य कुनै व्यक्तिको हितको लागि सम्बन्धित पक्षलाई देहायको अन्तरिम संरक्षणात्मक आदेश समेत दिन सक्नेछः—

- (क) पीडितलाई निज बसी आएको घरमा बसोबास गर्न दिन, खान लाउन दिन, कुटपिट नगर्न तथा शिष्ट र सभ्य व्यवहार गर्न,
- (ख) पीडितलाई शारीरिक वा मानसिक चोट पुगेको भएमा उपचार गराउन,
- (ग) पीडितलाई अलग रूपमा बसोबासको प्रबन्ध गर्नु पर्ने देखिएमा सोको व्यवस्था गर्न र त्यसरी अलग बस्दा निजको भरणपोषणको लागि उचित व्यवस्था गर्न,
- (घ) पीडितलाई गालीगलौज गर्ने, धम्की दिने वा असभ्य व्यवहार गर्ने कार्य नगर्न, नगराउन,
- (ङ) पीडितको हित र सुरक्षाको लागि अन्य आवश्यक र उपयुक्त कुरा गर्न वा गराउन

(९) दफा ४७ बमोजिमको कुनै विवाद सम्बन्धमा न्यायिक समितिमा कुनै निवेदन परेकोमा प्रचलित कानूनमा मुद्दा हेर्ने निकाय समक्ष प्रतिवादी उपस्थित हुनु पर्ने म्याद किटिएको भए सोही म्यादभित्र र म्याद किटिएको नभएमा बाटाका म्याद बाहेक पन्ध्र दिनभित्र प्रतिवादी आफैं वा आफ्नो वारेस मार्फत लिखित व्यहोरा सहित न्यायिक समिति समक्ष उपस्थित हुनु पर्नेछ ।

(१०) दफा ४७ बमोजिमको विवादमा न्यायिक समितिले मेलमिलाप गराउने प्रयोजनको लागि प्रत्येक वडामा मेलमिलाप केन्द्र गठन गर्न सक्नेछ ।

(११) कुनै वडामा एकभन्दा बढी मेलमिलाप केन्द्र भएमा न्यायिक समितिले विवादको पक्षहरूले रोजेको वा सो विषयमा पक्षहरूबीच सहमति नभएमा सो वडाको कुनै मेलमिलाप केन्द्रमा मेलमिलापद्वारा विवाद समाधानको लागि पठाउन सक्नेछ ।

(१२) न्यायिक समितिले विवादको निवेदनमा कारबाही र किनारा गर्दा निवेदनको दर्ता, त्यस्तो विवादको आवश्यक जाचबुझ तथा कारबाही, म्याद तामेली, पक्षहरू उपस्थित गराउने तथा मिलापत्र गराउने प्रक्रिया, विवादको किनारा गर्नु पर्ने अवधि, लगत कट्टा गर्ने लगायतका विवादको निरूपण सम्बन्धी अन्य कार्यविधि स्थानीय कानून बमोजिम हुनेछ ।

५०. लिखित जानकारी दिनु पर्ने: न्यायिक समितिबाट विवादको अन्तिम निर्णय भएको मितिले पैंतीस दिनभित्र सम्बन्धित पक्षलाई सो निर्णयको प्रमाणित प्रतिलिपि उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

५१. पुनरावेदन गर्न सक्ने: न्यायिक समितिबाट भएको निर्णयमा चित्त नबुझ्ने पक्षले निर्णयको जानकारी पाएको मितिले पैंतीस दिनभित्र सम्बन्धित जिल्ला अदालतमा पुनरावेदन गर्न सक्नेछ ।

५२. मिलापत्र वा निर्णय कार्यान्वयन गर्ने: (१) कार्यपालिकाले न्यायिक समितिबाट भएको मिलापत्र वा निर्णयको तत्काल कार्यान्वयन गर्नु, गराउनु पर्नेछ ।

(२) न्यायिक समितिबाट भएको मिलापत्र वा निर्णय कार्यान्वयन सम्बन्धी अन्य व्यवस्था स्थानीय कानून बमोजिम हुनेछ ।

५३. अभिलेख राख्नु पर्ने: (१) नगरपालिकाले न्यायिक समितिबाट मिलापत्र वा निर्णय भएका विवादसँग सम्बन्धित लिखत, मिलापत्र वा निर्णयको अभिलेख व्यवस्थित र सुरक्षित रूपमा राख्नु पर्नेछ ।

(२) न्यायिक समितिले आफूले गरेको कामको वार्षिक विवरण अध्यक्ष वा प्रमुख मार्फत सम्बन्धित सभामा पेश गर्नु पर्नेछ ।

२.५ मेलमिलाप केन्द्र

सुन्दरहरैँचा नगरपालिकाको पूर्व उप-प्रमुख श्री धनमाया तामाङको संयोजकत्वमा तीन सदस्यीय न्यायिक समितिको गठन पश्चात सबै वडास्तरमा मेलमिलापकर्ताको व्यवस्था गर्न आर्थिक वर्ष २०७६/०७७ मा नगरपालिकाले ४८ घण्टे मेलमिलापकर्ताहरूको तालिम सञ्चालन गरी न्यायिक समितिका सदस्यहरूसमेतलाई गरेर ८७ जनालाई तालिम प्रदान गरिएको थियो । सबै वडाबाट कम्तिमा चार जना पर्ने गरी मेलमिलापकर्ता तयार गरेपछि देहाय बमोजिम मेलमिलाप केन्द्र स्थापना भई सञ्चालन भैरहेका छन् ।

क्र.सं.	मेलमिलाप केन्द्र रहेको स्थान	वडा नं.	कैफियत
१	हरैँचा मेलमिलाप केन्द्र	१	
२	मृगौलिया मेलमिलाप केन्द्र	२	
३	गछिया मेलमिलाप केन्द्र	३	
४	दुलारी मेलमिलाप केन्द्र	४	
५	खोक्सी मेलमिलाप केन्द्र	५	
६	सुन्दरपुर मेलमिलाप केन्द्र	६	
७	ठडिया मेलमिलाप केन्द्र	७	
८	चिरम मेलमिलाप केन्द्र	८	
९	जयनगर मेलमिलाप केन्द्र	९	
१०	खोर्सनि मेलमिलाप केन्द्र	१०	
११	कर्जुना मेलमिलाप केन्द्र	११	
१२	हरैँचामोड मेलमिलाप केन्द्र	१२	

२.६ मेलमिलापकर्ताहरूको अद्यावधिक सूची

नेपालको संविधा र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले दिएको अधिकार बमोजिम स्थानीय तहको न्यायिक समितिको कार्यसम्पादनका लागि सुन्दरहरैँचा नगरपालिकाको नगरसभाबाट पारित सुन्दरहरैँचा नगरपालिकाको न्यायिक समितिको कार्यविधि ऐन, २०७५ को दफा ५९ बमोजिम मेलमिलापकर्ताको रूपमा कार्य गर्न आर्थिक वर्ष २०८२।०८३ मा अद्यावधिक भएका मेलमिलापकर्ताहरूको विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

वडा नं. १ का सूचिकृत मेलमिलापकर्ताहरूको नामावली-२०८२				
सि.नं.	नामथर	पद	सम्पर्क नं.	तालिम लिएको साल
१	उत्तरकुमार खवास	संयोजक	९८५२०२७०२३	२०७१
२	प्रदिपकुमार खवास	मेलमिलापकर्ता	९८०४०६२७७६	२०७१
३	प्रकाश घिमिरे	मेलमिलापकर्ता	९८५२०३०६३६	२०७६
४	वादल देवान	मेलमिलापकर्ता	९८६२३०५६३६	२०७१
५	गोमा अधिकारी	मेलमिलापकर्ता	९८४२४२०७६	२०७६
६	निशा बस्नेत	मेलमिलापकर्ता	९८१६९४६६२५	२०८०
७	हिमा उप्रेती	मेलमिलापकर्ता	९८१७९७३३४५	२०८०
वडा नं. २ का सूचिकृत मेलमिलापकर्ताहरूको नामावली-२०८२				
सि.नं.	नामथर	पद	सम्पर्क नं.	तालिम लिएको साल
१	ईश्वरवतिकुमारी माझी	संयोजक	९८०४०४३७६०	२०७१
२	गुरुप्रसाद संजेल	मेलमिलापकर्ता	९८४२१८०००६	२०७१
३	रामलाल गच्छदार	मेलमिलापकर्ता	९८६१८२०५०९	२०७६
४	डिल्लीप्रसाद लुईटेल	मेलमिलापकर्ता	९८५२०४७६४६	२०७६
५	नेत्रप्रसाद खनाल	मेलमिलापकर्ता	९८१६३५५६७८	२०७१
६	कुमारी खड्का	मेलमिलापकर्ता	९८६२८१४०१९	२०७६
७	देवेन्द्र ढुंगाना	मेलमिलापकर्ता	९८४२३६८८१२	२०८०
८	उमाकान्त चौलागाई	मेलमिलापकर्ता	९८२४३३७८९४	२०८०
९	लक्ष्मीयामा दर्जी	मेलमिलापकर्ता	९८०५३१११४६	
१०	संगिता माझी	मेलमिलापकर्ता	९८२५३४५५६३	२०८०
वडा नं. ३ का सूचिकृत मेलमिलापकर्ताहरूको नामावली-२०८२				
सि.नं.	नामथर	पद	सम्पर्क नं.	तालिम लिएको साल
१	निलम अधिकारी	संयोजक	९८१५३५७०२६	२०७९
२	केदारप्रसाद निरौला	मेलमिलापकर्ता	९८४२१४८६७१	२०६६
३	राजेश खनाल	मेलमिलापकर्ता	९८४२०७८६२७	२०६६
४	डम्बरुप्रसाद गौतम	मेलमिलापकर्ता	९८४०३८१२७५	२०७६
५	तोर्णबहादुर कार्की	मेलमिलापकर्ता	९८४२०५६३३०	२०६६
६	चेतनाथ दाहाल	मेलमिलापकर्ता	९८१२३२१३२०	२०७६

७	सावित्रा शिवाकोटो	मेलमिलापकर्ता	९८४२२८३८४१	२०८०
८	कमला दाहाल	मेलमिलापकर्ता	९८४२१८०२९९	२०८०
९	उर्मिला सुवेदी	मेलमिलापकर्ता	९८०४३७७२००	२०८०
वडा नं. ४ का सूचिकृत मेलमिलापकर्ताहरूको नामावली-२०८२				
सि.नं.	नामथर	पद	सम्पर्क नं.	तालिम लिएको साल
१	बाबुकृष्ण दाहाल	संयोजक	९८५२०५५०३७	२०६४
२	रविन दाहाल	मेलमिलापकर्ता	९८५२०५९३३६	२०७६
३	दुर्गा पोखरेल	मेलमिलापकर्ता	९८४२३३९७९८	२०७९
४	देवीप्रसाद खड्का	मेलमिलापकर्ता	९८४२०२०८९८	२०७४
५	मोहन ढकाल	मेलमिलापकर्ता	९८४२०६६२२७	२०६६
६	जानुका धमला	मेलमिलापकर्ता	९८४२९०४३८३	२०८०
७	इन्दिरा ढकाल	मेलमिलापकर्ता	९८४२१८०६१५	२०८०
८	अम्बिका दाहाल	मेलमिलापकर्ता	९८५२०६३९९६	
९	भिमा खतिवडा	मेलमिलापकर्ता	९८५२०५७०११	
वडा नं. ५ का सूचिकृत मेलमिलापकर्ताहरूको नामावली-२०८२				
सि.नं.	नामथर	पद	सम्पर्क नं.	तालिम लिएको साल
१	श्याम खनाल	संयोजक	९८५२०५९४७०	२०७९
२	रोशनी परियार	मेलमिलापकर्ता	९८११००२८३८	२०७९
३	संगिता सापकोटा	मेलमिलापकर्ता	९८४२२८२४१४	२०७६
४	बालकृष्ण सिग्देल	मेलमिलापकर्ता	९८४२०७९५८७	२०७६
५	अरुण सुवेदी	मेलमिलापकर्ता	९८४२०६५३३७	२०७६
६	मिनाकुमारी साह	मेलमिलापकर्ता	९८४२२९५५३३	२०७६
७	चन्द्रमणी सुवेदी	मेलमिलापकर्ता	९८४९०९५७३७	२०८०
८	पुष्पा ढुंगेल	मेलमिलापकर्ता	९८४२१८३६४४	२०८०
९	रुकमिताकुमारी चौधरी	मेलमिलापकर्ता	९८१५३३५३९८	२०८०
वडा नं. ६ का सूचिकृत मेलमिलापकर्ताहरूको नामावली-२०८२				
सि.नं.	नामथर	पद	सम्पर्क नं.	तालिम लिएको साल
१	आनन्दकुमारी लिखा	संयोजक	९८१०४६८९२५	२०७६

२	रामबहादुर थापा	मेलमिलापकर्ता	९८४२०६५५४५	२०७४
३	नारायणी घिमिरे भण्डारी	मेलमिलापकर्ता	९८४२१७६१११	२०७३
४	टुनाकुमारी विश्वकर्मा	मेलमिलापकर्ता	९८१७३१८३२६	२०७६
५	फुलसरा तामाङ	मेलमिलापकर्ता	९८२४३०४४३६	२०७६
६	कमल अधिकारी	मेलमिलापकर्ता	९८१२३२९९२१	२०७६
७	कृष्णराज निरौला	मेलमिलापकर्ता	९८४०९८२५५३	२०८०
८	रन्जना शाही	मेलमिलापकर्ता	९८४२१५३१५५	२०८०

वडा नं. ७ का सूचिकृत मेलमिलापकर्ताहरूको नामावली-२०८२

सि.नं.	नामथर	पद	सम्पर्क नं.	तालिम लिएको साल
१	दुर्गादेवी भट्टराई	संयोजक	९८४२१४९१४६	२०७६
२	विष्णुप्रसाद घिमिरे	मेलमिलापकर्ता	९८४२२४१७४९	२०७४
३	विवेक चौधरी	मेलमिलापकर्ता	९८४२२९५०९०	२०६८
४	विमला अधिकारी ढकाल	मेलमिलापकर्ता	९८४२२६३८५८	२०७६
५	सानु कार्की बस्नेत	मेलमिलापकर्ता	९८५२०६१५३१	२०८०
६	लक्ष्मीकुमारी भट्टराई	मेलमिलापकर्ता	९८६८७६५१११	२०८०
७	सुशिला ढकाल	मेलमिलापकर्ता	९८११३७२७३५	२०८०
८	शारदा न्यौपाने	मेलमिलापकर्ता	९८४२१७५८५५	२०८०

वडा नं. ८ का सूचिकृत मेलमिलापकर्ताहरूको नामावली-२०८२

सि.नं.	नामथर	पद	सम्पर्क नं.	तालिम लिएको साल
१	प्रेमबहादुर भट्टराई	संयोजक	९८४२४०८९११	२०७१
२	तुलसीदेवी सुवेदी	मेलमिलापकर्ता	९८६२०१४४८२	२०७१
३	कूमादेवी दाहाल लुईटेल	मेलमिलापकर्ता	९८४२२९९७७२	२०७६
४	दयासागर आचार्य	मेलमिलापकर्ता	९८४२०९९०३०	२०७६
५	गिता दाहाल	मेलमिलापकर्ता	९८४२०६८१३७	२०७६
६	जानुका अधिकारी	मेलमिलापकर्ता	९८४२२२७५५२	२०७१
७	सुशिला लुईटेल	मेलमिलापकर्ता	९८४२०३४९०२	२०८०
८	चन्द्रा खड्का	मेलमिलापकर्ता	९८०४०७९०६०	२०८०
९	कमला लुईटेल	मेलमिलापकर्ता	९८१९३६१९३१	२०८०
१०	उर्मिला शर्मा रिजाल	मेलमिलापकर्ता	९८६२१८००१४	

११	अनिता ज्ञवाली	मेलमिलापकर्ता	९८०४०३६१३१	
बडा नं. ९ का सूचिकृत मेलमिलापकर्ताहरूको नामावली-२०८२				
सि.नं.	नामथर	पद	सम्पर्क नं.	तालिम लिएको साल
१	रुकमणी घिमिरे	संयोजक	९८४२६३०८७७	२०७६
२	मोहनप्रसाद रिमाल	मेलमिलापकर्ता	९८४२०५७१८६	२०७१
३	सजान मियाँ	मेलमिलापकर्ता	९८४२०९७१३३	२०६८
४	मोहम्मद जियाउल्लिन	मेलमिलापकर्ता	९८४२०९७१३७	२०६८
५	कुलबहादुर बुढाथोकी	मेलमिलापकर्ता	९८४२१२०१२१	२०७१
६	तारा घिमिरे ढकाल	मेलमिलापकर्ता	९८४२२९५२८२	२०७९
७	अनिता गौतम	मेलमिलापकर्ता	९८६२३६२६१८	२०८०
८	गोपाल कार्की	मेलमिलापकर्ता	९८०४०६१५१५	२०८०
बडा नं. १० का सूचिकृत मेलमिलापकर्ताहरूको नामावली-२०८२				
सि.नं.	नामथर	पद	सम्पर्क नं.	तालिम लिएको साल
१	उमादेवी गुरुङ	संयोजक	९८४२०८९९३८	२०७६
२	सिता वि.सी.	मेलमिलापकर्ता	९८४२०९२७३१	२०७९
३	बविता खापुङ	मेलमिलापकर्ता	९८००७००१७९२	२०७९
४	मुना सुवेदी	मेलमिलापकर्ता	९८४९१४७३६०	२०८०
५	टिकादेवी काफ्ले	मेलमिलापकर्ता	९८४२२२९५३९	२०८०
६	ज्ञानु घिमिरे	मेलमिलापकर्ता	९८२३५३५४१३	२०८०
७	माधवप्रसाद लुईटेल	मेलमिलापकर्ता	९८४२०८०७७०	२०८०
८	खमलकुमारी थापा	मेलमिलापकर्ता	९८४२२८१७१४	
बडा नं. ११ का सूचिकृत मेलमिलापकर्ताहरूको नामावली-२०८२				
सि.नं.	नामथर	पद	सम्पर्क नं.	तालिम लिएको साल
१	तुलसा आचार्य	संयोजक	९८४२०९८९९६	२०७६
२	निरु बजगाई	मेलमिलापकर्ता	९८६२०१४६६०	२०७६
३	बिसनलाल चौधरी	मेलमिलापकर्ता	९८५२०७५१४६	
४	गंगाप्रसाद खतिवडा	मेलमिलापकर्ता	९८४२०४९०९५	२०७१
५	सुष्मा चौधरी दनुवार	मेलमिलापकर्ता	९८१४३५२८२३	२०७६

६	कविता न्यौपाने	मेलमिलापकर्ता	९८४२०८९६२४	२०८०
७	भोलानाथ बजगाई	मेलमिलापकर्ता	९८४२०४२७३७	२०८०
८	अनिता बुढाथोकी	मेलमिलापकर्ता	९८२५३९२५१३	२०८०
९	गुरुप्रसाद पौडेल	मेलमिलापकर्ता	९७४२०४६३७२	
बडा नं. १२ का सूचिकृत मेलमिलापकर्ताहरूको नामावली-२०८२				
सि.नं.	नामथर	पद	सम्पर्क नं.	तालिम लिएको साल
१	मुना मैनाली आचार्य	संयोजक	९८६२३१३१५४	२०७१
२	गुरुप्रसाद अधिकारी	मेलमिलापकर्ता	९८४२१८२६१०	२०७१
३	मोहनप्रसाद ढकाल	मेलमिलापकर्ता	९८४२०६५५६३	२०७६
४	मातृकाप्रसाद ढकाल	मेलमिलापकर्ता	९८५२०५५०६५	२०७६
५	दुर्गाप्रसाद रिजाल	मेलमिलापकर्ता	९८४२१०४६६५	२०८०
६	गोपिकृष्ण घिमिरे	मेलमिलापकर्ता	९८५२०३३७२७	२०८०
७	धनराज लिम्बु	मेलमिलापकर्ता	९८४२०४८६६२	
८	देवीकुमारी ढकाल	मेलमिलापकर्ता	९८४२०४७३७८	

परिच्छेद तीन: प्रगति विवरण

३.१ विवाद दर्ताको विवरण

२०८२ श्रावण देखि २०८३ असार मसान्तसम्म न्यायिक समितिको सचिवालय समक्ष दर्ता हुन आएका मुद्दाको विवरण :-

आ.व. २०८२/०८३ मा दर्ता भएको (४७-१) अन्तर्गतका मुद्दाहरू

दर्ता नं.	निवेदन दिएको मिति	पहिलो पक्ष	ठेगाना	दोस्रो पक्ष	ठेगाना	उजुरी विषय	अवस्था
१	२०८२-०४-०५	नविन थापा	सुन्दरहरैँचा १०	जिवन कटुवाल	सुन्दरहरैँचा १०	आफ्नो घर वा बलेसीबाट अर्काको घर, जग्गा वा सार्वजनिक बाटोमा पानी झारेको	फछ्यौट
२	२०८२-०४-२७	दुर्गाबहादुर विष्टसमेत	सुन्दरहरैँचा ११	धनविर थारुसमेत	सुन्दरहरैँचा ११	सार्वजनिक बाटो अवरुद्ध	फछ्यौट
३	२०८२-०५-०८	लालचन्द्रकुमार खवास	सुन्दरहरैँचा १	बलराम खवाससमेत	सुन्दरहरैँचा १	अन्य व्यक्तिको घर, जग्गा वा सम्पतिलाई असर पर्ने गरी रुख बिरुवा लगाएको	फछ्यौट
४	२०८२-०६-२९	स्वेता कोइराला	सुन्दरहरैँचा ४	बेदराज निरौला	सुन्दरहरैँचा ४	ईज्जत आमद अनुसार खान लाउन नदिएको	फछ्यौट
५	२०८२-०७-२३	सुजितकला राई	सुन्दरहरैँचा १	दिलबहादुर लिम्बु	सुन्दरहरैँचा ११	ईज्जत आमद अनुसार खान लाउन नदिएको	फछ्यौट
६	२०८२-०८-२५	उद्दवबहादुर श्रेष्ठ	सुन्दरहरैँचा ८	भिखा उराउँसमेत	सुन्दरहरैँचा ८	सार्वजनिक बाटो अवरुद्ध	फछ्यौट
७	२०८२-०९-०६	गंगी गराउँ	सुन्दरहरैँचा ८	परमेश्वर शाह ठकुरी	सुन्दरहरैँचा ११	आलीधुर, बाँध पैनी कुलो	फछ्यौट
८	२०८२-०९-१६	छत्रमान श्रेष्ठ	अन्य	कमल राईसमेत	सुन्दरहरैँचा ३	बाटोको निकास सम्बन्धमा	फछ्यौट
९	२०८२-०९-२१	दिनेश राईसमेत	सुन्दरहरैँचा ९	हर्कमाया गुरुङ	सुन्दरहरैँचा ९	आलीधुर, बाँध पैनी कुलो	फछ्यौट
१०	२०८२-१०-२०	शुसिला लम्साल	सुन्दरहरैँचा ५	मनिराम लम्साल	सुन्दरहरैँचा ५	ईज्जत आमद अनुसार खान लाउन नदिएको	फछ्यौट
११	२०८२-१०-२१	कृष्णकुमार चौधरी	अन्य	दुर्गानन्द चौधरी	सुन्दरहरैँचा १२	बहाल नतिरेको	फछ्यौट
१२	२०८२-११-०५	दुर्गाबहादुर आचार्य	सुन्दरहरैँचा ९	टिका खत्री	सुन्दरहरैँचा ९	सार्वजनिक बाटो अवरुद्ध	मुलतबी
१३	२०८२-११-२५	विष्णुमाया तामाङ	सुन्दरहरैँचा १०	खड्ग गिरी	सुन्दरहरैँचा १०	आफ्नो घर वा बलेसीबाट अर्काको घर, जग्गा वा सार्वजनिक बाटोमा पानी झारेको	फछ्यौट

१४	२०८२-१२-१९	कृष्णप्रसाद कडेरियासमेत	सुन्दरहरैँचा १२	सुर्यकुमार श्रेष्ठ	सुन्दरहरैँचा १२	अन्य व्यक्तिको घर, जग्गा वा सम्पतिलाई असर पर्ने गरी रुख बिरुवा लगाएको	फछ्यौट
१५	२०८२-१२-२७	गोविन्दबहादुर कार्की	सुन्दरहरैँचा ११	मोहन चौधरीसमेत	सुन्दरहरैँचा ११	अन्य व्यक्तिको घर, जग्गा वा सम्पतिलाई असर पर्ने गरी रुख बिरुवा लगाएको	फछ्यौट
१६	२०८३-०१-०३	सोवितलाल खवास	सुन्दरहरैँचा ११	खगेन्द्र रिजाल	सुन्दरहरैँचा १२	जग्गाको साँध सिमाना तथा भोगाधिकार	फछ्यौट
१७	२०८३-०१-०९	बमबहादुर कोइरालासमेत	सुन्दरहरैँचा १०	शिव राई	सुन्दरहरैँचा १०	अन्य व्यक्तिको घर, जग्गा वा सम्पतिलाई असर पर्ने गरी रुख बिरुवा लगाएको	वडामा छलफलका लागि पठाईएको
१८	२०८३-०१-३०	मायादेवी माझी	अन्य	लहेरीकुमारी चौधरी	अन्य	आलीधुर, बाँध पैनी कुलो	म्याद सूचना पठाईएको
१९	२०८३-०२-१५	सवनम खातुन	सुन्दरहरैँचा ५	कादिर साह मियाँ	सुन्दरहरैँचा ५	ईज्जत आमद अनुसार खान लाउन नदिएको	म्याद सूचना पठाईएको
२०	२०८३-०३-०५	होमबहादुर ताम्लिसमेत	सुन्दरहरैँचा ४	पंकज झा	अन्य	आलीधुर, बाँध पैनी कुलो	म्याद सूचना पठाईएको
२१	२०८३-०३-२६	नवराज खवास	सुन्दरहरैँचा १	मातृका बजगाई	सुन्दरहरैँचा १	बालीनाली नोक्सानी	म्याद सूचना पठाईएको

आ.व. २०८२/०८३ मा दर्ता भएको (४७-२) अन्तर्गतका मुद्दाहरू

दर्ता नं.	निवेदन दिएको मिति	पहिलो पक्ष	ठेगाना	दोस्रो पक्ष	ठेगाना	उजुरी विषय	अवस्था
१	२०८२-०४-०५	उषा कार्की	सुन्दरहरैँचा ५	चम्पा राई	सुन्दरहरैँचा ५	पशुपक्षी पाल्दा लापरवाही गरेको	फछ्यौट
२	२०८२-०४-०५	ज्योतीदेवी खाँ थारु	सुन्दरहरैँचा २	सतोनी खवास	सुन्दरहरैँचा २	लेनदेन	फछ्यौट
३	२०८२-०४-१६	भुवनेश्वरी भण्डारी	सुन्दरहरैँचा ११	राजकुमार ओझासमेत	सुन्दरहरैँचा ११	जग्गाको साँध सिमाना तथा भोगाधिकार	पेशीमा चढेको
४	२०८२-०४-१६	पुष्पराज गेलाल	सुन्दरहरैँचा ५	अम्बिकादेवी गेलाल	सुन्दरहरैँचा ५	सम्बन्ध विच्छेद	मुलतबी
५	२०८२-०४-२७	सन्तोष चौधरी	सुन्दरहरैँचा ३	अशोककुमार चौधरी	सुन्दरहरैँचा ३	लेनदेन	मुलतबी
६	२०८२-०५-०२	लिलामाया मिश्र	सुन्दरहरैँचा १२	थामकुमारी राई	सुन्दरहरैँचा ५	जग्गाको साँध सिमाना तथा भोगाधिकार	फछ्यौट
७	२०८२-०५-०२	राजनप्रसाद खनाल	अन्य	रमेश कार्की	सुन्दरहरैँचा १२	लेनदेन	मुलतबी
८	२०८२-०५-०३	तारा कार्की	सुन्दरहरैँचा ३	पवित्रा थपलिया	सुन्दरहरैँचा ३	लेनदेन	मुलतबी
९	२०८२-०५-१२	पारतीकुमारी चौधरी	सुन्दरहरैँचा ११	मञ्जु खवाससमेत	सुन्दरहरैँचा ११	जग्गाको साँध सिमाना तथा भोगाधिकार	फछ्यौट
१०	२०८२-०५-१२	बुधन चौधरी	सुन्दरहरैँचा ६	रामलाल चौधरीसमेत	सुन्दरहरैँचा ४	जग्गाको साँध सिमाना तथा भोगाधिकार	फछ्यौट
११	२०८२-०६-०४	जमदेश आलम	सुन्दरहरैँचा ९	उमेश रिजाल	सुन्दरहरैँचा ९	ज्याला मजदुरी नदिएको	फछ्यौट

१२	२०८२-०८-०४	कविता भट्टराई	सुन्दरहरैँचा ११	बोधनारायण चौधरी	सुन्दरहरैँचा ९	जग्गाको साँध सिमाना तथा भोगाधिकार	फछ्यौट
१३	२०८२-०८-१०	सोमबहादुर लिम्बु	अन्य	सुस्मा लिम्बु	सुन्दरहरैँचा ३	लेनदेन	फछ्यौट
१४	२०८२-०८-११	कमलादेवी ठाडा मगर	सुन्दरहरैँचा १०	सिताराम लुईटेल	सुन्दरहरैँचा १०	पशुपक्षी पाल्दा लापरवाही गरेको	फछ्यौट
१५	२०८२-०८-१५	कल्पना डंगोल	सुन्दरहरैँचा १०	सन्तोष मगर	सुन्दरहरैँचा १०	लेनदेन	फछ्यौट
१६	२०८२-०८-१७	सञ्जोग मोहरा	सुन्दरहरैँचा ६	सविन मोहरा	सुन्दरहरैँचा ६	जग्गाको साँध सिमाना तथा भोगाधिकार	फछ्यौट
१७	२०८२-०८-२४	मनिषा राई	सुन्दरहरैँचा १०	संगिता तामाङ	सुन्दरहरैँचा १०	लेनदेन	फछ्यौट
१८	२०८२-०८-२९	लक्ष्मण कठेत क्षेत्री	सुन्दरहरैँचा ११	अनिता राई	सुन्दरहरैँचा ११	पशुपक्षी पाल्दा लापरवाही गरेको	फछ्यौट
१९	२०८२-०९-१७	बसन्तकुमार श्रेष्ठ	अन्य	युवराज आचार्य	सुन्दरहरैँचा ८	लेनदेन	पेशीमा चढेको
२०	२०८२-०९-२३	विना खवास	सुन्दरहरैँचा १	धनकुमारी खवास	सुन्दरहरैँचा १	लेनदेन	फछ्यौट
२१	२०८२-०९-२८	कमला बस्नेत	सुन्दरहरैँचा ७	महेन्द्रप्रसाद गुरागाई	अन्य	लेनदेन	मुलतबी
२२	२०८२-१०-०४	तारादेवी दाहालसमेत	सुन्दरहरैँचा ७	मात्रिकाप्रसाद पोखरेल	सुन्दरहरैँचा ७	जग्गाको साँध सिमाना तथा भोगाधिकार	पेशीमा चढेको
२३	२०८२-१०-०४	नरपती दाहाल	सुन्दरहरैँचा ६	मन्दिप दाहाल	सुन्दरहरैँचा ६	जग्गाको साँध सिमाना तथा भोगाधिकार	फछ्यौट
२४	२०८२-१०-०७	प्रकाश सिक्दार	सुन्दरहरैँचा २	विष्णु सिक्दार	सुन्दरहरैँचा २	जग्गाको साँध सिमाना तथा भोगाधिकार	फछ्यौट
२५	२०८२-१०-१३	सरिता रिजाल	सुन्दरहरैँचा ११	कुमार देवान	सुन्दरहरैँचा ९	जग्गाको साँध सिमाना तथा भोगाधिकार	फछ्यौट

२६	२०८२-१०-१४	गंगा ढकाल	सुन्दरहरैँचा ११	भगवती माझी	सुन्दरहरैँचा ११	जग्गाको साँध सिमाना तथा भोगाधिकार	पेशीमा चढेको
२७	२०८२-१०-१८	आकाश सापकोटा	सुन्दरहरैँचा ९	पुण्यप्रसाद सापकोटा	सुन्दरहरैँचा १२	जग्गाको साँध सिमाना तथा भोगाधिकार	फछ्यौट
२८	२०८२-१०-२६	छलिमाया श्रेष्ठ	सुन्दरहरैँचा १२	विष्णुमाया श्रेष्ठ	सुन्दरहरैँचा १२	जग्गाको साँध सिमाना तथा भोगाधिकार	फछ्यौट
२९	२०८२-११-०५	कुमारी खड्कासमेत	सुन्दरहरैँचा २	उमाकान्त चौलागाईसमेत	सुन्दरहरैँचा २	पशुपक्षी पाल्दा लापरवाही गरेको	फछ्यौट
३०	२०८२-११-२५	बालकृष्ण गिरी	सुन्दरहरैँचा ११	टिका सुब्बा	सुन्दरहरैँचा ११	जग्गाको साँध सिमाना तथा भोगाधिकार	पेशीमा चढेको
३१	२०८२-१२-०३	तारादेवी भण्डारी	सुन्दरहरैँचा १	गायत्रा रायमाझी	सुन्दरहरैँचा ११	जग्गाको साँध सिमाना तथा भोगाधिकार	फछ्यौट
३२	२०८२-१२-०८	मनमाया दाहाल कार्की	सुन्दरहरैँचा ११	सितादेवी चाम्लिङ राई	सुन्दरहरैँचा ११	लेनदेन	फछ्यौट
३३	२०८२-१२-०९	दुर्गाबहादुर कार्की	सुन्दरहरैँचा ९	मेनुका राई	सुन्दरहरैँचा ९	जग्गाको साँध सिमाना तथा भोगाधिकार	फछ्यौट
३४	२०८२-१२-२२	मुकुन्दबहादुर विष्ट	सुन्दरहरैँचा ९	विन्दा उराउँ	सुन्दरहरैँचा ९	पशुपक्षी पाल्दा लापरवाही गरेको	पेशीमा चढेको
३५	२०८२-१२-२४	हिरालाल माझी	सुन्दरहरैँचा २	भागवत चौधरी	सुन्दरहरैँचा २	जग्गाको साँध सिमाना तथा भोगाधिकार	फछ्यौट
३६	२०८२-१२-२५	चक्रबहादुर गुरुङ	सुन्दरहरैँचा ५	ओमराज चापागाई	सुन्दरहरैँचा ५	लेनदेन	पेशीमा चढेको
३७	२०८२-१२-२७	दिनेश श्रेष्ठ	अन्य	खेमनारायण खवाससमेत	सुन्दरहरैँचा ९	जग्गाको साँध सिमाना तथा भोगाधिकार	फछ्यौट
३८	२०८३-०१-०३	चित्रकला भुजेल	सुन्दरहरैँचा ६	भक्तबहादुर घिमिरे	सुन्दरहरैँचा ६	जग्गाको साँध सिमाना तथा	फछ्यौट

						भोगाधिकार	
३९	२०८३-०१-०४	एकाकुमारी ढुंगाना	सुन्दरहरैँचा ६	ज्ञानेन्द्र पुरी	सुन्दरहरैँचा ४	जग्गाको साँध सिमाना तथा भोगाधिकार	पेशीमा चढेको
४०	२०८३-०१-२१	विपेश कार्की	सुन्दरहरैँचा १२	कौशिलादेवी कार्कीसमेत	सुन्दरहरैँचा १२	४७ (२) को (ट) बमोजिम	फछ्यौट
४१	२०८३-०१-२२	सुकरतिया झाँगड	सुन्दरहरैँचा ९	तारादेवी थापा	सुन्दरहरैँचा ९	लेनदेन	वडामा छलफलका लागि पठाईएको
४२	२०८३-०१-२२	विन्दा उरावैँ	सुन्दरहरैँचा ९	तारादेवी थापा	सुन्दरहरैँचा ९	लेनदेन	वडामा छलफलका लागि पठाईएको
४३	२०८३-०१-२४	हरि विष्णु घिमिरे	सुन्दरहरैँचा ६	रमिला राई	अन्य	४७ (२) को (ट) बमोजिम	फछ्यौट
४४	२०८३-०२-०४	ऐतराज लिम्बु	अन्य	विष्णुमाया तामाङ	सुन्दरहरैँचा ५	जग्गाको साँध सिमाना तथा भोगाधिकार	वडामा छलफलका लागि पठाईएको
४५	२०८३-०२-	राधादेवी रिजाल	सुन्दरहरैँचा १०	राजकुमार चौधरी	सुन्दरहरैँचा १	जग्गाको साँध सिमाना तथा भोगाधिकार	फछ्यौट
४६	२०८३-०२-२०	भरत सिटौलासमेत	सुन्दरहरैँचा ७	राम राउतसमेत	सुन्दरहरैँचा ७	जग्गाको साँध सिमाना तथा भोगाधिकार	वडामा छलफलका लागि पठाईएको
४७	२०८३-०२-२१	खगेन्द्र कार्की	सुन्दरहरैँचा ८	सञ्जा खवाससमेत	सुन्दरहरैँचा ८	जग्गाको साँध सिमाना तथा भोगाधिकार	फछ्यौट
४८	२०८३-०२-२५	भिमबहादुर विश्वकर्मा	सुन्दरहरैँचा ९	मुना विश्वकर्मा	सुन्दरहरैँचा ९	ध्वनी प्रदुषण तथा फोहोरमैला	फछ्यौट
४९	२०८३-०२-२६	अस्मिता कार्की	सुन्दरहरैँचा ४	हेमकुमारी पुलामी मगर	सुन्दरहरैँचा ४	ध्वनी प्रदुषण तथा फोहोरमैला	वडामा छलफलका लागि पठाईएको
५०	२०८३-०३-१५	होमा घिमिरे	अन्य	पूर्णबहादुर वि.क.	सुन्दरहरैँचा ७	जग्गाको साँध सिमाना तथा	म्याद सूचना पठाईएको

						भोगाधिकार	
५१	२०८३-०३-२४	गिरिजानन्द मण्डल	सुन्दरहरैँचा ९	निकेश लम्साल	सुन्दरहरैँचा ९	लेनदेन	म्याद सूचना पठाईएको
५२	२०८३-०३-३०	खगेन्द्र अधिकारी	सुन्दरहरैँचा ९	कुलबहादुर कटुवाल	सुन्दरहरैँचा ९	ध्वनी प्रदुषण तथा फोहोरमैला	म्याद सूचना पठाईएको

उजुरीको प्रकृतिको आधारमा सबैभन्दा बढी जग्गा साँध सिमाना विवाद, ईज्जत आमद अनुसार खान लाउन पाउँ, लेनदेन, गाली बेईज्यती सम्बन्धी उजुरी दर्ता भएका छन् ।

सि.नं.	विवरण	४७ (१)	४७ (२)	जम्मा	प्रतिशत
१	आ.व. २०८१/०८२ को अल्या	११	२२	३३	३१.१३
२	आ.व. २०८२/०८३ को जम्मा दर्ता	२१	५२	७३	६८.८७
जम्मा मुद्दा दर्ता		३२	७४	१०६	
३	आ.व. २०८१/०८२ को फछ्यौट	११	२०	३१	९३.९४
४	आ.व. २०८२/०८३ को फछ्यौट	१६	३६	५२	७१.२३
जम्मा मुद्दा फछ्यौट		२७	५६	८३	७८.३
५	आ.व. २०८१/०८२ को फछ्यौट हुन बाँकी	०	२	२	६.४५२
६	आ.व. २०८२/०८३ को फछ्यौट हुन बाँकी	५	१६	२१	४०.३८
जम्मा फछ्यौट हुन बाँकी		५	१८	२३	२७.७१

३.२ न्यायिक समितिको बैठक

आर्थिक वर्ष २०८२।०८३ मा श्रावण १ गते देखी असार मसान्तसम्म तपसिल बमोजिम न्यायिक समितिको जम्मा ५० वटा बैठक बसेको छ ।

तपसिल

सि.नं.	बैठक बसेको मिति	सि.नं.	बैठक बसेको मिति
१.	२०८२/०४/०९	२.	२०८२/०४/१३
३.	२०८२/०४/१४	४.	२०८२/०४/१५
५.	२०८२/०४/२०	६.	२०८२/०४/२२
७.	२०८२/०४/३०	८.	२०८२/०५/०५
९.	२०८२/०५/१९	१०.	२०८२/०५/२०
११.	२०८२/०५/२९	१२.	२०८२/०६/०१
१३.	२०८२/०६/०५	१४.	२०८२/०६/१९
१५.	२०८२/०६/३१	१६.	२०८२/०७/१४

१७.	२०८२/०७/२१	१८.	२०८२/०७/२३
१९.	२०८२/०७/२८	२०.	२०८२/०८/१६
२१.	२०८२/०८/१९	२२.	२०८२/०८/२३
२३.	२०८२/०८/२९	२४.	२०८२/०९/०८
२५.	२०८२/०९/११	२६.	२०८२/०९/१८
२७.	२०८२/०९/२९	२८.	२०८२/१०/०४
२९.	२०८२/१०/०७	३०.	२०८२/१०/१३
३१.	२०८२/१०/१४	३२.	२०८२/१०/१५
३३.	२०८२/११/२५	३४.	२०८२/११/२६
३५.	२०८२/११/२९	३६.	२०८२/१२/०३
३७.	२०८२/१२/०४	३८.	२०८२/१२/१५
३९.	२०८२/१२/१७	४०.	२०८२/१२/२०
४१.	२०८२/१२/२३	४२.	२०८३/०१/१०
४३.	२०८३/०१/१५	४४.	२०८३/०१/२८
४५.	२०८३/०१/३१	४६.	२०८३/०२/०४
४७.	२०८३/०२/०८	४८.	२०८३/०३/०५
४९.	२०८३/०३/०९	५०.	२०८३/०३/१२

३.३ अनुगमन तथा प्रतिवेदन

आर्थिक वर्ष २०८२।०८३ मा जिल्ला अदालतबाट न्यायिक समितिको काम कारबाही बारे एक पटक अनुगमन भई सकेको अवस्था छ । त्यस्तै न्यायिक समितिले वडामा रहेको १२ वटै मेलमिलाप केन्द्रहरूको अनुगमन समेत गरिसकेको छ ।

३.४ न्यायिक समितिबाट भएका कामहरू :-

न्यायिक समितिले आ.ब. २०८२/०८३ मा विविध कार्यक्रम तथा गतिविधिहरू गरेको छ जुन निम्नानुसार छ ।

सि.नं.	मिति	विवरण
१.	२०८२-०४-१२	मेलमिलापकर्ताहरूका लागि सूचीकृत तथा अध्यावधिकको लागि सूचना प्रकाशन गरिएको ।
२.	२०८२-०९-११	मेलमिलापकर्ताहरूका लागि सूचीकृत तथा अध्यावधिकको लागि पुनः सूचना प्रकाशन गरिएको ।
३.	२०८२-१०-१३	न्यायिक समिति, फैसला कार्यान्वयन समिति र मेलमिलापकर्ताहरू बिच संयुक्त बैठक
४.	२०८३-०१-१८ देखि २०८३-०१-२० सम्म	मेलमिलापकर्ताहरूका लागि कानुनी मस्यौदा लेखन ३ दिने तालिम
५.	२०८३-०२-२१	विराटनगर महानगरपालिकाबाट सुन्दरहरैँचा नगरपालिकाको न्यायिक समितिको अध्ययन अवलोकन
६.	२०८३-०२-२८	कृष्णपुर नगरपालिका, कञ्चनपुरबाट सुन्दरहरैँचा नगरपालिकाको न्यायिक समितिको अध्ययन अवलोकन
७.	२०८३-०२-२९	मोरङ जिल्ला अदालत विराटनगरबाट अनुगमन
८.	२०८३-०३-०५	दमक नगरपालिकाको न्यायिक समिति र मेलमिलाप केन्द्रद्वारा अनुगमन
९.	२०८३-०३-२३	उत्कृष्ट मेलमिलाप केन्द्र सम्मान कार्यक्रम तथा मेलमिलापकर्ताहरूका लागि लजिष्टिक सपोर्ट वितरण
१०.	२०८३-०३-३२	आ.ब. २०८३/०८४ का लागि मेलमिलापकर्ताहरूको सूचीकृत तथा अध्यावधिकका लागि सूचना प्रकाशन गरिएको

३.४.१ मिलापत्र र निर्णय कार्यान्वयन

न्यायिक समितिमा दर्ता भएका नालिशहरुमध्ये अधिकांश उजुरीहरु मेलमिलाप हुने गरी न्यायिक समितिको फैसलाबाट किनारा भएका छन् भने सम्बन्धित वडाको मेलमिलाप केन्द्रमा आएका उजुरीहरु मेलमिलापकर्तामार्फत मेलमिलापमार्फत किनारा भई सोही बमोजिम कार्यान्वयन भएका छन् । वडाको मेलमिलाप केन्द्रमा मिलापत्र हुन नसकेका विवादहरु न्यायिक समितिमा फिर्ता आएको र न्यायिक समितिले मेलमिलापको प्रकृया अपनाएर मिलापत्र गरेर पठाएको छ ।

३.४.२ अदालत पठाईएको विवादको विवरण

आ.व. २०८२।०८३ मा न्यायिक समितिमा छलफल भई विवाद नमिलेको तथा पक्षहरुले मोरङ जिल्ला अदालत जानका लागि माग राखे बमोजिम जिल्ला अदालतमा पठाईएका विवादहरुको विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

सि.नं.	विवादको विषय	प्रथम पक्ष	दोस्रो पक्ष	मुद्दा नं.
१	आफ्नो हक नपुग्ने अरुको जग्गामा संरचना बनाएको	कविता भट्टराई सुन्दरहरैँचा-११, मोरङ	बुधनारायण चौधरी सुन्दरहरैँचा-९, मोरङ	२-१२- २०८२/०८३
२	लेनदेन	कल्पना डंगोल सुन्दरहरैँचा-१०, मोरङ	सन्तोष मगर सुन्दरहरैँचा-१०, मोरङ	२-१५- ०८२/०८३
३	भौतिक संरचना हटाई पाउँ	सजोक मोहोरा सुन्दरहरैँचा-६, मोरङ	सविन मोहोरा सुन्दरहरैँचा-६, मोरङ	२-१६- ०८२/०८३
४	जग्गा खिचोला तथा भोगाधिकार	तेजबहादुर थापा क्षेत्री धनकुटा	छत्रकुमारी कार्कीसमेत सुन्दरहरैँचा-६, मोरङ	२-४१- ०८१/०८२
५	लेनदेन	केशवसिंह घिमिरे सुन्दरहरैँचा-६, मोरङ	अभिषेक कोइराला सुन्दरहरैँचा-५, मोरङ	२-५३- ०८१/०८२
६	लेनदेन	रत्नमाया तामाङ सुन्दरहरैँचा-३, मोरङ	रूपकला राई सुन्दरहरैँचा-३, मोरङ	२-५८- ०८१/०८२
७	घर खाली गराई पाउँ	प्रेमलाल चौधरी सुन्दरहरैँचा-६, मोरङ	पुरनलाल चौधरी सुन्दरहरैँचा-६, मोरङ	२-५९- ०८१/०८२
८	संरचना हटाई पाउँ	मानजित राई सुन्दरहरैँचा-८, मोरङ	हर्कराज परियार सुन्दरहरैँचा-४, मोरङ	२-६३- ०८१/०८२
९	सम्झौता पालना नगरेको	प्रधुमननारायण चौधरी सुन्दरहरैँचा-६, मोरङ	सन्तोष चौधरी सुन्दरहरैँचा-४, मोरङ	२-६५- ०८१/०८२
१०	लेनदेन	सूर्यनारायण महत्तो सुन्दरहरैँचा-११, मोरङ	लक्ष्मीदेवी खवास सुन्दरहरैँचा-११, मोरङ	२-६८- ०८१/०८२

परिच्छेद चार: निश्कर्ष र सुझाव

४.१ निश्कर्ष

नेपालको संविधानले तीनै तहका सरकारले राज्य शक्तिको प्रयोग गर्ने गरी भएको व्यवस्था गरे अनुरूप धारा २१७ ले स्थानीय स्तरमा विवाद तथा न्याय निरूपणका लागि नगरपालिकामा तीन सदस्यीय न्यायिक समिति रहने व्यवस्था गरेको छ । नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ र अन्य नीति तथा कानून बमोजिम न्यायिक समितिबाट न्यायिक निरूपण गर्दा विवाद समाधानका वैकल्पिक उपायहरू अवलम्बन गर्दै जीत जीतको अवस्थामा पुन्याएर मेलमिलापको माध्ययमबाट गरी सरकारप्रति जनताको विश्वास दिलाउने कार्य समेत न्यायिक समितिले गर्दछ ।

सुन्दरहरैँचा नगरपालिकामा संविधान र कानूनमा भएको व्यवस्था बमोजिम न्यायिक समिति गठन भई कार्यसम्पादन गर्ने सन्दर्भमा न्यायिक समितिको मूल मर्म बमोजिम मेलमिलापको माध्ययमबाट न्यायिक निरूपण गर्न आवश्यक पर्ने मेलमिलापकर्ता र उनीहरूको क्षमता विकास, न्यायिक समितिप्रति स्थानीयको विश्वास र न्यायिक समितिको सचिवालयको संस्थागत सक्षमतामा जोड दिनुपर्ने आवश्यकता देखिएको छ । न्यायिक कार्यका लागि आवश्यक जनशक्तिको कमी र न्याय सम्पादन सम्बन्धी पर्याप्त ज्ञान, सीप र अनुभवको अभावका बाबजुद गरिएका न्यायिक कार्यसम्पादनको पुनरावेदन नहुनु आफैमा सकारात्मक पक्ष रहेको महसुस न्यायिक समितिले गरेको छ । यद्यपी आगामी दिनमा स्थानीय तहमा हुने न्यायिक कार्यसम्पादनलाई अझ प्रभावकारी बनाउन न्यायिक समितिको क्षमता अभिवृद्धि तालिम, कानूनी जनशक्तिको व्यवस्था, वैज्ञानिक अभिलेखीकरण तथा व्यवस्थापन जस्ता पक्षको पर्याप्त व्यवस्था हुन सकेमा न्यायिक कार्यसम्पादनमा थप गुणस्तर आउने अपेक्षा गर्न सकिन्छ ।

४.२ सुझाव

न्यायपूर्ण र सबैले अपनत्व गर्ने खालको समाज निर्माण गर्नु सरकारको नैतिक दायित्व हुन जान्छ । आफ्ना हकअधिकारहरूको निर्वाध प्रयोग गरी सम्मानपूर्वक बाँच्न पाउनु व्यक्ति/नागरिकको मानव अधिकारको विषय समेत हो । सोही कुरालाई प्रवर्द्धन गर्ने गरी नजिकको सरकारले न्यायिक निरूपण गर्ने प्रकृतिको संयन्त्र न्यायिक समितिको संरचना स्थानीय तहमा संविधानले नै व्यवस्था गरेको छ । न्यायिक समिति प्रभावकारी भएन भने उल्लिखित उद्देश्य पूर्ति हुन नसक्ने भएकाले न्यायिक समितिको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन प्रभावकारी हुनु आवश्यक हुन्छ । न्यायिक समितिको प्रभावकारिताका लागि देहाय बमोजिमका सुझावहरू पेश गरिएको छः

- न्याय निरूपणका लागि मिसिल अध्ययन तथा मामिला विश्लेषणका लागि न्यायिक समितिका पदाधिकारीहरूको न्याय सम्पादन सम्बन्धी पर्याप्त ज्ञान, सीप आवश्यक पर्ने भएकाले सो सम्बन्धी तालिम तथा प्रशिक्षणको व्यवस्था मिलाउने,

- न्यायिक समितिको निर्णय कार्यान्वयनको अभिलेख राख्ने र समय समयमा प्रतिवेदन प्रकाशन गर्ने,
- वडा कार्यालयमा स्थापित मेलमिलाप केन्द्रको प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्ने ।
- संघीय तथा प्रदेश तहबाट बेलाबखतमा नगरपालिका तथा वडाका जनप्रतिनिधी तथा कर्मचारीहरुलाई न्याय कानून सम्बन्धी प्रशिक्षण दिने,
- न्यायिक समितिको सचिवालयमा बेला बेलामा कानूनसम्बन्धी क्षमता विकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,
- न्यायिक परामर्श लिनुपर्ने प्रकृतिका न्यायिक निरूपण तथा पालिकाकै विषयमा कुनै निकायमा जवाफ, राय पेश गर्नका लागि कानूनी सल्लाहकारको व्यवस्था गर्ने,
- न्यायिक समितिका पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुलाई अन्य पालिकाका न्यायिक समिति तथा न्यायिक निकायमा अध्ययन, अवलोकन भ्रमण तथा अनुभव आदानप्रदान सम्बन्धी कार्यक्रम व्यवस्था गर्ने,

धन्यवाद !

सुन्दरहरैँचा नगरपालिका

नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

बिराटचौक, मोरङ

कोशी प्रदेश, नेपाल

सम्पर्क फोन: ०२१-५४७७२७

इमेल: sundarharainchaijalas@gmail.com

वेबसाइट: <https://sundarharaicha.ijalas.org>